

اهمیت خلوت و موقعیت یابی فرد در فضاهای عمومی

الهام دریابگی^{۱*}، عباس ذکری^۲

۱- دانشجوی کارشناسی ارشد معماری، گروه معماری، واحد کرمان، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمان، ایران، Daryabeygie@yahoo.com
۲- استادیار گروه معماری، دانشگاه شهید باهنر کرمان، کرمان، ایران، zekri@uk.ac.ir

چکیده

حریم خصوصی افراد و نیازهای فردی- اجتماعی آنها در فضاهای عمومی شهری به دلیل تنوع روابط ایجاد شده و وسعت تراکم جمعیتی شهرهای بزرگ، در معرض تزلزل قرار گرفته است. عرصه‌های عمومی، نیمه عمومی و خصوصی و چگونگی ارتباط آنها با یکدیگر از ویژگی‌های مهم یک فضای عمومی حمایت کننده است. یکی از عناصر اصلی در ساختار فضایی هر شهر فضاهای عمومی هستند که بستری برای حضور کلیه افراد جامعه و برقراری تعاملات اجتماعی می‌باشند. این فضاها باید به گونه‌ای طراحی شوند که برای همگان قابل دسترس بوده، دارای سرزندگی و حضورپذیری اجتماعی باشند و همچنین از راحتی و آسایش کافی برخوردار باشند. ادراک راحتی و کیفیت محیط توسط معیارهای خاصی چون خلوت و فضای شخصی، تحت تاثیر قرار دارد. نیاز به خلوت و فضای شخصی در انسان عمومیت دارد و به ارضای نیازهای دیگری چون امنیت، خودشکوفایی و عزت نفس مرتبط است. بنابراین توجه به بحث احترام به خلوت‌گزینی افراد در فضاهای جمعی حائز اهمیت است. تحقیق پیش رو با بررسی رابطه فضاهای عمومی و حریم خصوصی و فضاهای شخصی و عملکردهای آن، به لزوم خلوت و موقعیت یابی فرد در فضاهای عمومی اشاره دارد و سپس اهمیت ایجاد مرز و عرصه بندی در طراحی این فضاها را ارائه می‌دهد. روش تحقیق در این پژوهش روش کتابخانه‌ای با مرور متون و تحلیل محتوا است. برای این منظور به بررسی و تحلیل دیدگاه‌های نظریه پردازان حوزه معماری- شهرسازی و روانشناسی و جامعه شناسی و سپس تبیین وابستگی میان کیفیت فضاهای عمومی و عرصه خصوصی در تامین نیازهای فردی- اجتماعی و راحتی انسان در این محیط‌ها می‌پردازد. نتایج به دست آمده عنوان می‌کند؛ مفهوم مرز در عرصه بندی و نوع برخورد با آن در پیوند عرصه‌های عمومی و خصوصی نقش اساسی ایفا می‌کند. این پیوند موجودیت فرد را در عین تعاملات اجتماعی در فضاهای عمومی حفظ می‌کند.

واژه‌های کلیدی: فضاهای عمومی، تعاملات اجتماعی، فضاهای شهری، خلوت، قلمرو

۱- مقدمه

نیازهای فردی همراه با تعاملات اجتماعی در فضاهای عمومی نشان دهنده آن است که طراحی فضاهای عمومی بدون توجه به موجودیت و فردیت اشخاص نمی‌تواند پاسخ کاملی به نیازهای انسان در این فضاها بدهد. فضاهای شهری محلی است برای برقراری تعاملات اجتماعی میان افراد و گروه‌های مختلف اجتماعی. کارکردهای فردی و اجتماعی معماری به دلیل تغییر شکل بافت‌های اجتماعی و شکل شهرها و عوامل دیگر دگرگون شده است [۱]. افراد دوست دارند در هر فضایی اعم از عمومی و یا خصوصی در عین تعلق داشتن به فضا، شخصیت آنها نیز مورد احترام واقع شود [۲]. بروز نیازهای فردی در جمع، سازوکاری است که هم توانایی کنترل حریم خصوصی را برای فرد به وجود می‌آورد و هم از محدود شدن روابط اجتماعی انسان جلوگیری